

ONA TILI DARSLARIDA MUSTAQIL ISHI ORQALI MUSTAQIL FIKRLASH QOBILYATINI SHAKLLANTIRISH

Dilafuz Xaydarova Tuychiyevna

16-maktab Qashqadaryo viloyati Ko'kdala tumani

Ona tili va adabiyot

Annotatsiya: Mazkur maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslarida mustaqil ishi orqali mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, umumiy o'rta ta'lim maktablarida zamonaviy tadqiqotlar asosida ona tili fanini o'qilishning maqsadi, yozma nutqni o'stirish tushunchasi, Ona tilini yaxshi o'rganishda til va nutqning o'rnini haqida batafsil bayon qilingan.

Kalit so'zlar: ona tili, mustaqil fikrlash, tajriba, ko'nikma, nutq o'stirish, erkin fikrlash.

Kirish:

Hozirgi kunda ilm-fan va texnikaning jadal taraqqiy etishi, raqamli iqtisodiyotning amaliyotga joriy qilishi, bilimlarning tez yangilanib borishi umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarning nazariy olgan bilimlarini amalda foydalanishga e'tibor berishni talab qilmoqda. Tadqiqot asosida fanlarni o'rganishga urg'u berish uchun, o'qituvchilar o'z darslarida xilma-xil ta'lim strategiyalarga savol qo'yish, dalillarni qidirish, tushuntirish, aloqalarni anglash va olingan ma'lumotlarni uzatish uchun zarur bo'lgan asosiy elementlarni kiritishi, shuningdek o'quvchilarga tadqiqotning boshqariladigan usulidan ochiq usuligacha o'zgaradigan tajriba orttirishga imkon yaratishi mumkin. Asosiy ilmiy bilimlar dasturida o'quvchilarning o'qish uslubiga mos kelish uchun o'qituvchilar aniqlikdan mavhumgacha amaliy o'rganish asosida tadqiqotga asoslangan yondashuvni qo'llashlari kerak.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:

Shavkat Mirziyoyev barcha sohalarda o'zbek tilidan to'laqonli foydalanish, lotin yozuviga asoslangan alifboni takomillashtirish va boshqa millat vakillarining til o'rganishi uchun sharoitlar yaratishning muhimligini ta'kidladi. Hozirgi kunda o'zbek tili davlat tili sifatida siyosiy-huquqiy, iqtisodiy-ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy hayotimizda faol qo'llanmoqda, xalqaro minbarlardan baralla yangramoqda.

Davlatimiz tomonidan ma'naviy hayotimizni yanada rivojlantirish, jumladan, ta'lim-tarbiya ishlarini zamon talablari asosida tashkil etish, madaniyat, san'at va adabiyot sohasini takomillashtirish, kitobxonlik madaniyatini oshirish bo'yicha qabul qilingan o'nlab farmon va qarorlar o'zbek tili ravnaqiga bevosita xizmat qilmoqda. Ona tilini yaxshi o'rganishda til va nutqning o'rnini yuqori sanaladi.

Til o'qitishda til va nutq hodisalarining farqiga yetmaslik ko'pgina chalkashliklarni keltirib chiqarmoqda. Til va nutq tushunchalarini bir-biridan ilmiy

asosda farqlash uni o‘qitish metodikasi uchun yuqori ahamiyat kasb etadi. Chunki til birliklarining grammatik belgilarini, birikuvini va vazifasini bilishning o‘zi mazkur tildagi nutqni egallash uchun yetarli emas. Asosiy maqsad tilning grammatik qurilishi asosida nutq faoliyatini egallash bo‘lganligi bois, mashg‘ulot materiallarini tanlash, darslarni tashkil qilish ishlari o‘quvchi nutqini takomillashtirish va rivojlantirishga qaratilishi lozim.

Natijalar:

Yozma nutqning og‘zaki nutqdan yana bir farqi shuki, yozma nutqni ko‘ramiz va o‘qiymiz. Yozma nutqning muvaffaqiyatli chiqishi uchun yig‘ilgan materialni sistemalashtirish, reja tuzish, ishning yuzaki nusxasini tayyorlash, matn ustida qayta ishlab shakllantirish va oqqa ko‘chirish kerak. To‘g‘ri va ifodali gapirish har bir o‘qimishli kishi uchun hayotiy zaruriyat bo‘lib qolgan bugungi davrda o‘quvchilarning nutqini o‘stirish masalasi o‘quv-tarbiya tizimining eng jiddiy masalalaridan biri deb qaralmog‘i lozim. So‘zni to‘g‘ri yozish, tinish belgilarini o‘rinli qo‘llash, fikrni uslub talabiga muvofiq bayon qilish o‘quvchidan katta mas’uliyatni talab qiladi. Shu sababli nutqning bu turi ancha sekin va murakkab kechadi.

Muhokama:

Matnlarda asosan mavzuga aloqasi bo‘lmagan fikrlar ustunlik qilib, asosiy g‘oya e’tibordan chetda qoladi. Shuning uchun ona tili mashg‘ulotlarida o‘quvchilar diqqati faqat imlo va tinish belgilariga emas, balki bayon qilinayotgan g‘oyaning asosli dalillarga ega bo‘lishi, materialning to‘g‘ri joylashtirilishi, fikrning nutq sharoitiga mos ravishda to‘g‘ri bayon qilinishiga ham qaratilishi kerak. O‘quvchilar erkin tarzda ijodiy fikrlasalar fikr mahsulini nutq sharoitiga mos tarzda og‘zaki, yozma shakllarda to‘g‘ri, ravon ifodalay olsalar, ona tili mashg‘ulotlari samarali o‘tilgan bo‘ladi. Nutqda so‘zlarni takroriy qo‘llash, berilgan so‘zni uning ma’nodoshi, uyadoshi va qarama-qarshi ma’nologisi bilan almashtira olmaslik, ma’lum bir sohaga qarashli so‘zlar lug‘atini tuzishda uchraydigan qiyinchiliklar, shubhasiz, o‘quvchilarning so‘z boyligi yetarli emasligidan dalolat beradi.

Xulosa:

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, o‘qituvchi eng avvalo, mahoratli, bilimdon bo‘lishi lozim. Hozirgi kun talablariga javob berish uchun puxta tayyorgarlik bilan darslarni tashkil etishi joiz. Shundagina ko‘zlagan maqsadimizga erisha olishimiz muqarrar. Yozma nutqni takomillashtirish og‘zaki nutqqa qaraganda ancha murakkab jarayon hisoblanadi. Chunki u o‘quvchilardan grammatik va mazmun jihatidan to‘g‘ri jumla qurishni, har bir so‘zni o‘z o‘rnida to‘g‘ri goydalanishni, fikrni ixcham, izchil, ifodali, uslub jihatidan sodda va ravon ifodalashni, bayon qilingan fikrlar asosida xulosalar chiqarishni talab qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayeva Q. Nutq o'qitirish. – T.:O'qituvchi, 2001.
2. Karimova V.M., Sunnatova R.I., Tojiboyeva R.N. Mustaqil fikrlash. – T.:Sharq, 2000.
3. Muhiddinov A.G'. O'quv jarayonida nutq faoliyati. – T.: O'qituvchi, 2003.
4. Safarova X. I “Ona tili va adabiyot darslarida og`zaki va yozma nutqni rivojlantirishning asosiy omillari”. Dars ishlanmasi.
5. Abdurazzoqova D. “Interfaol metodlar: nazariya, amaliyot, tajriba” Pedagoglar uchun qo`llanma. Toshkent- 2013 .